

saria est ad constituendam personam Patris, vel Filii, supponuntur enim constitutæ suis proprietatibus, neque etiam ut se mutuo amant, nam ad hoc sufficit infinita voluntas, in qua subsistunt, nec denique ut se amando producant, nam ad hoc etiam satis est, ut in eadem voluntate personaliter subsistant absque origine per eandem voluntatem, nam quidquid ultra requiritur, sine causa, vel ratione dicitur.

6. *Vera responsio.* — Dico ergo, virtutem spirandi de formali dicere absolutum, scilicet, voluntatem, vel amorem. (Quod absolutum est per se, ac formale principium quo, talis productionis) connotare autem relationem personalem tanquam conditionem necessariam in principio quod, productivo Spiritus sancti. Hæc ergo conditio non est una, et eadem secundum rem in Patre, et in Filio, quia in Patre est Paternitas, et in Filio Filiatio, utraque enim sufficit ad complendam virtutem spirandi, ut in superioribus fuse explicatum est, videlicet, quatenus inter se conveniunt in hoc, quod utraque est absque productione per voluntatem: hoc enim satis est, ut quælibet illarum personarum possit esse principium per voluntatem producens, imo unum ex altero necessario sequitur. Neque inde fit, ut virtus spirandi non sit una, et eadem realiter in utraque persona, quia virtus non dicit conditionem suppositi, sed formam, quæ est principium producendi, ut si unamet albedo esset in duobus subjectis, vel superficiebus unicum esset formale principium, et una virtus disgregandi visum in utraque superficie, licet haberet duplicem extensionem, quæ est conditio necessaria ad disgregandum visum.

CAPUT VI.

AN PATER, ET FILIUS SPIRENT UT DUE PERSONÆ AD SPIRANDUM PER SE REQUISITÆ.

1. *Prima opinio.* — *Fundamentum.* — Multi theologi sentiunt, Spiritum sanctum procedere a Patre, et Filio, ut unum sunt, et pluralitatem illam personarum, licet ex parte naturæ divinæ sit per se, tamen productionem Spiritus sancti esse quasi per accidens personarum Trinitas. Ita sentit Scotus, in 1, distinctione duodecima, quæstione prima, articulo primo et secundo, et Durandus, distinctione undecima, quæstione tertia, licet in modo explicandi aliquo modo differant. Fundamentum est, quia tota virtus spirandi perfectissima est in

qualibet persona, neque in duabus simul perfectior est, quam in singulis, ergo ad spirandum accidentarium illi est, quod sit in duabus personis: quia virtus æque perfecta, æque operari potest, sive sit in uno, sive in multis suppositis. Et confirmatur primo, nam ob hanc causam ad creandum non requiruntur per se plura supposita, quia virtus creandi æque perfecta est in singulis. Unde confirmatur secundo, nam si per impossibile Pater non produceret per intellectum et haberet voluntatem fecundam, sicut nunc habet, posset producere amorem, qui esset Spiritus sanctus, ergo quod nunc non solus, sed cum Filio producat Spiritum sanctum non ideo est, quia per se requiritur concomitantia alterius personæ ad illam productionem, sed quia alias ex fecunditate intellectus divini necessario supponitur simul cum Patre alia persona. Tandem confirmat Scotus, quia si propter aliquid essent necessariae duæ personæ, maxime quia Spiritus sanctus procedit, ut nexus et mutuus amor Patris et Filii, juxta Augustinum 6, de Trinitate, cap. 5, at hoc non refert, quia illa locutio solum addit denominationem rationis, quæ nullam perfectionem addit, nec potest esse necessaria conditio ad spirandum. Unde sine illa posset integre et perfecte produci Spiritus sanctus.

2. *Secunda opinio.* — Contrariam sententiam tenent communiter discipuli D. Thomæ, quam bene tractat Cajetanus 1, p., quæst. 33, art. 4, ubi etiam Torres, et alii, Ferrariensis 4, contra Gentes, cap. 25, Capreolus, in 1, dist. 12, quæst. 1, concl. 4, et idem sentit Marsilius, in 1, quæst. 15, art. 3, Henricus, 1 part., Summæ, art. 54, quæst. 6. Favet D. Thomas, in 1, dist. 11, quæst. 1, art. 2 et 4, ad 2. Nam in hoc ponit aliquod discrimen inter emanationem Spiritus sancti a duabus personis, et creaturam a tribus. Et 1 part., quæst. 36, art. 4, ad 1, dicit: *Spiritum sanctum procedere a Patre, et Filio, quatenus plures personæ sunt*, indicans illam pluralitatem aliquo modo per se requiri ad talem productionem.

3. *Prima ratio.* — Hæc sententia suaderi potest, quia productio amoris per se supponit productionem per intellectum et amor ipse per se procedit, et ab intelligente, et a Verbo concepto, ergo cum Spiritus sanctus procedat ut amor, ejus processio per se supponit processionem Verbi, et ipse Spiritus sanctus per se procedit a Patre et Verbo, ut distincti sunt. Hæc vero ratio non convincit. Recte enim respondet Scotus ad priorem partem, licet amor sup-

ponat per se intelligentiam: tamen quod amor fecundus, seu productivus supponat etiam intelligentiam fecundam, non est per se, seu consequens per locum intrinsecum, ut aiunt. Nam si per impossibile fingamus voluntatem esse magis fecundam quam intellectum, ut posset dari productio per voluntatem, satis esset supponere intelligentiam, quamvis sterilem (ut ita loquar) et tunc productio amoris esset ab uno et non a duobus. Unde quod dicebatur de productione amoris a Verbo, tunc non habet locum, quia non esset proprium verbum productum, sed conceptus essentialis, et ideo non est formaliter dictum, quia amor, vel productio amoris per se non supponit dicere, sed intelligere, quod per se loquendo esse potest in eo, qui non producit verbum. Et præterea, in nobis juxta veriore sententiam, verbum non est principium activum et productivum amoris, et in Trinitate divinum Verbum non est principium Spiritus sancti ex eo præcise, quod est Verbum productum, sed ex eo, quod est Verbum intelligens et consequenter est simul cum Patre amans.

4. *Secunda ratio.* — Sed additur secunda ratio, quia hoc ipsum est de intrinseca ratione et notione Spiritus sancti, scilicet, quod procedat a duabus personis invicem se amantibus. Tum quia est amor, non utrumque, sed ut nexus duorum, ut ex Augustino referebam et tradit etiam D. Thomas, 1 part., quæst. 37, art. 1, et dicemus inferius. Tum etiam, quia Spiritus sanctus est amor perfectus, pertinet autem ad perfectionem amoris, ut sit per modum amicitiae, et concordiae inter plures, ut late prosequitur Richardus de sancto Victore, lib. 3, de Trinitate, cap. 7, et sequentibus. Verumtamen hæc ratio convincit quidem de facto, Spiritum sanctum procedere a duabus personis: quia de facto est nexus duorum, non vero probat, hoc per se convenire Spiritui sancto ex vi suæ proprietatis personalis. Quando enim Augustinus dicit Spiritum sanctum esse nexum, non dicit, denominationem hanc illi convenire sub illa formalitate, seu per seitate, sed solum de facto ita esse. Neque etiam hoc formaliter pertinet ad rationem, vel perfectionem amoris, amor enim Patris quatenus diligit se ipsum, non minus perfectus est, quam sit amor Patris et Filii, quatenus se mutuo diligunt, ergo si esse posset Pater prima persona se ipsam diligens, absque Filio, non minus esset productiva per amorem, quantum est ex perfectione amoris.

5. *Prima assertio.* — Ego breviter in hac

re sentio, aliud esse loqui formaliter, ac præcise de productione amoris, vel Spiritus sancti, ut sic, aliud vero de productione hujus tertiæ personæ in individuo, quatenus per hanc proprietatem personalem constituitur ex vi suæ processionis. Primo ergo assero ad productionem amoris, vel Spiritus sancti per se non esse necessariam pluralitatem personarum. Hoc videntur mihi convincere tam rationes factæ pro opinione Scoti, quam ex his, quæ dicta sunt circa rationes secundæ opinionis. Hoc etiam videntur mihi supponere sanctus Thomas, Scotus et omnes, qui interrogant, si Spiritus sanctus non procederet a Filio, an distingueretur ab illo; supponunt enim in tali hypothesi processionem a solo Patre mente conceptam, ac subinde quod sit ab una tantum persona. Denique ex creaturis possumus argumentum sumere: nam in eis est processio amoris et verbi, et utraque est ab una persona tantum, propterea, quod verbum productum a creatura imperfectum est, neque est persona amans, nec intelligens, quod ergo in Deo processio amoris sit a duabus personis, non est formaliter, ac præcise ex perfectione amoris, sed ex eo, quod verbum productum est perfectum, ac personaliter subsistens et eadem voluntate cum Patre amans.

6. *Secunda assertio.* — Secundo nihilominus assero ad productionem Spiritus sancti in hac numero personali proprietate quam nunc habet, conditionem necessariam fuisse, ut virtus spirandi prius ratione, seu origine in duabus personis Patris, et Filii personaliter subsisteret. Probatur ex principiis positis, quia Spiritus sanctus prout nunc procedit, ex vi suæ proprietatis dicit habitudinem relativam ad Patrem, et ad Filium, ergo per se respicit, et requirit utramque personam ad suam productionem. Antecedens constat ex supra dictis, quia Spiritus sanctus non procedit immediate ab aliquo subsistenti communi Patri, et Filio, sed ab ipso Patre, et Filio, ut constitutis propriis relationibus. Et ideo recte dicit Cajetanus, loco proxime citato, Spiritum sanctum procedere a Patre, et Filio, quatenus Pater, et Filius sunt, ita hoc intelligendo, ut illa particula, *quatenus*, reduplicet conditionem necessariam ad spirandum. Consequentia autem utraque probatur, quia terminus relationis passive originis est illud ipsum quod est principium talis processionis, quatenus proxime constituitur aptum ad talem productionem. Item quia relatio per se recipit suum terminum adequatum, neque secundum hanc habitudinem

potest illi convenire aliquid per accidens, cum formalis ejus ratio, et veluti quidditativa in tali habitudine consistat. Ergo idemmet terminus adæquatus talis relationis est per se principium ejus, sicut est per se terminus ejus. Unde sicut non potest esse talis relatio sine reali termino, ita etiam nec sine tali principio.

7. Hoc tandem potest ex creaturis declarari, in quibus res absoluta procedens ab aliqua causa, tanquam terminus actionis ejus intelligi potest, non procedere ab alia, quin possit ab alia procedere, tamen ipsamet actio, quia formaliter constituitur per habitudinem ad talem causam, non potest eadem numero ab alia causa fluere. Sic ergo in Deo, quia persona procedens non constituitur proprietate absoluta, sed ipsamet relatione ad suum principium, ideo ab illis personis per se procedit, quas per se etiam relative respicit: ergo Spiritus sanctus, sicut sua proprietate immediate respicit Patrem, et Filium, quatenus tales sunt, ita ab illis per se procedit. Et in hoc est apertum discrimen inter processionem Spiritus sancti a duabus personis, et creaturarum a tribus, nam ad producendum Spiritum sanctum, non satis est hic Deus subsistens, sed necessaria conditio est, ut per proprietatem personalem incommunicabiliter subsistat, et ideo terminus processionis Spiritus sancti immediatus est persona ipsa, vel personæ a quibus immediate procedit, et idem est principium per se ejus. Ad producendam autem creaturam, per se sufficit hic Deus subsistens essentialiter, qui per suam essentiam distinguitur a creaturis, unde ad illum, ut sic per se terminatur relatio creaturæ, et ideo ad illam non ita per se requiritur personarum Trinitas.

8. Una vero superest objectio, quam recte attigit Cajetanus. Nam sequi videtur, nec Patrem, nec Filium sigillatim esse principium perfectum et totale Spiritus sancti, prout est talis persona, sed solum Patrem et Filium simul. Consequens videtur inconveniens, nam derogat perfectioni singularum personarum, et dicendum esset, unamquamque illarum per se tantum esse principium partiale, quod dici non potest. Respondeo, nonnullos theologos et inter eos D. Thomam, ut statim referam, ita loqui, ut dicant, principium Spiritus sancti esse Patrem et Filium simul, et non licere alteram eorum determinate designare per *principium Spiritus sancti*. Sed, quidquid sit de hoc modo loquendi (de quo statim) veritas in re ipsa est, totam virtutem spirandi esse in utra-

que persona simul et in singulis, et hoc satis esse, ut qualibet earum per se sit Spirator, et principium Spiritus sancti perfectum et intergrum, quia hæc perfectio maxime sumitur ex virtute, et formali principio producendi, et quia relatio Spiritus sancti, tota respicit singulas personas, et utramque simul.

9. Nihilominus tamen verum etiam est, quod Cajetanus dixit, conditionem requisitam ad hanc productionem Spiritus sancti, prout in re est, non esse in singulis personis, sed in utraque simul, quia, ut ostendimus, utraque persona necessaria est ad talem productionem. Et declaratur in hunc modum: nam Spiritus sanctus per suam indivisibilem relationem respicit Patrem et Filium, et quamvis ab utroque habeat relationem illam, tamen non posset per illam respicere Filium, nisi ab illo procederet, etiamsi procederet a Patre, neque e converso, ergo, ut illa relatio habeat integram, et adæquatam suam habitudinem, necessaria conditio ex parte principii producentis est duplex relatio, quæ constituat adæquatam terminum illius relationis. Neque hoc est ullum inconveniens, quia hæc conditio non addit perfectionem simpliciter, quia in ipsa essentia eminenter non contineatur, sicut non est conveniens, quod hic Deus, ut sic, non possit generare, sed conditio necessaria sit prima proprietas personalis.

CAPUT VII.

AN PATER ET FILIUS SINT UNUS SPIRATOR, UNUMQUE SPIRITUS SANCTI PRINCIPIUM.

1. *Varie opiniones.*—In hoc puncto, quod in hac materia unum ex præcipuis est, temere profecto loquuntur nonnulli scholastici. Nam Durandus, in 1, dist. 29, quæst. 2, et Gregorius, dist. 12, quæst. 1, dicunt, in rigore Patrem, et Filium non esse unum principium, sed potius duo, licet propter periculum aliter Patres loquantur ad declarandam unitatem virtutis, quæ est in utraque persona, et unitatem termini et productionis: *Et ideo* (inquit Durandus) *non absolute dicunt Concilia esse unum principium, sed Spiritum sanctum procedere ab illis, tanquam ab uno principio.* Gabriel vero et Ochamus, et alii dicunt posse vocari unum, et duo principia, diversis respectibus.

2. *Vera resolutio.*—Dicendum vero est, Patrem et Filium proprie, ac simpliciter esse unum Spiritus sancti principium et non plura.

Ita D. Thomas, dicta quæst. 36, art. 4, et Bonaventura, Richardus, et fere alii, dist. 12, ubi etiam consentit Scotus. Nam licet dicat quæstionem esse de modo loquendi, non tamen excludit, quin sit fundata in re ipsa, nec putat esse parvi momenti, cum ex verbis inordinarie prolatis incuratur hæresis, et ideo ita loquendum sit de mysteriis fidei, sicut Concilia loquuntur. Hæc autem sine dubio est mens Concilii Lugdunensis et Florentini, quæ citavi, et illa particula, *tanquam*, non diminuit, sed explicat veritatem rei, sicut est illa Joannis 1: *Quasi unigeniti a Patre.* Alias Concilia dicta nec satis explicassent fidem, nec Græcis satisfacissent. Et ob eandem causam non tantum definiunt, esse unum principium, sed etiam negant esse duo. Et eodem modo loquitur Augustinus 5, de Trinitate, cap. 13 et 14, Hilarius, lib. 4, de Trinitate, Anselmus, libro de Processione Spiritus sancti, cap. 10. Ratio est supra late tractata, disputando de unitate personarum in Deitate, ubi ostendimus ad unitatem substantivi sufficere unitatem formæ, etiamsi supposita immediata multiplicentur, hic autem principium Spiritus sancti substantivum quid est, et ostendimus, formam, seu virtutem ejus esse unam, ergo principium est unum, licet illa virtus sit in pluribus suppositis.

3. *Patrem et Filium esse unum spiratorem.*—Unde fit, idem dicendum esse de uno Spiratore, licet D. Thomas, in 1, dist. 41, aliter de illo locutus fuerit, in quam partem etiam inclinat Durandus supra, q. 3, quia de nomine Spiratoris tanquam de adjectivo judicant. Tamen D. Thomas sententiam retractavit in 1 p., quæst. 36, art. 4, ad 7. Et merito, quia juxta communem usum nomen *spirator*, substantivum est, unde cum de formali unam dicat formam, ab alia sumit unitatem. Nec refert, quod illa forma sit actus spirandi, nam etiam creator dicit de formali actum creandi, et tamen tres personæ sunt unus creator. Secus vero est de nomine *spirantis*, nam hæc significat adjectivum, et ideo Pater et Filius recte dici possunt duo spirantes. Quomodo exponendus est Hilarius cum 2 lib. de Trinitate, dixit: *Patrem et Filium esse auctores Spiritus sancti*, ut divus Thomas supra notavit.

4. *Dubium.*—*Prima responsio rejicitur.*—Una tamen superest interrogatio seu objectio vulgaris, pro quo supponat, vel quid designari possit sub illo *uno principio*, vel *spiratore*, qui de Patre et Filio prædicatur, quia nihil videtur designari posse. Nam sive Patrem, sive Filium

designes, falsa erit locutio, quia neutra persona potest de utraque simul prædicari. Propter hoc multi putant necessarium esse dari subsistentem communem in activa spiratione, qui sit hic spirator et unum principium, quod de Patre et Filio prædicetur. Ita sentiunt Gabriel et alii citati capite quarto. Sed ibi ostensum est, illam sententiam esse falsam. Quod autem non sit necessaria ad veritatem illius locutionis explicandam, supra libro quarto declaratum est, et patebit ex dicendis.

5. *Secunda et tertia responsiones.*—*Secunda et tertia contradictiones.*—Alii ergo respondent, prædicatum illud habere vim termini collectivi, et ideo supponere pro Patre et Filio simul. Quod videtur docere D. Thomas, dicta q. 36, art. 4, ad argumenta. Et fere in idem redit, quod Cajetanus ibi, et Capreolus, in 1, distinctiones septima et duodecima, quæstione prima, dicunt, prædicatum illud supponere confuse et immobiliter, ratione illius particulæ, *et*, positæ ex parte subjecti, sicut dialectici dicunt de hac propositione, *Parisii et Romæ venditur piper.* Sed prior responsio difficilis est, quia sequitur, Patrem solum vel Filium solum non posse dici spiratorem vel principium Spiritus sancti, quia terminus collectivus non potest de singulis personis prædicari. Consequens autem falsum est, ut constat. Posterior etiam responsio in termino singulari locum non habet, Pater autem et Filius sunt hic spirator seu unum principium singulare, imo idem principium, ergo aliquid sub illo termino posito ex parte prædicati designare licebit. Item de Patre et Filio sigillatim prædicatur *Spirator*, ergo tunc nulla est suppositio confusa vel immobilis: at idem spirator est, qui de Patre et Filio simul, et de quolibet eorum sigillatim prædicatur, ergo idem sub illo termino designari licebit.

6. *Vera responsio.*—Dico ergo, *Spiratorem*, immediate ac determinate supponere pro subsistente in hac virtute spirandi, ita ut ex parte virtutis dicat singularitatem: ex parte vero subsistentiæ, communiter et confuse dicat subsistens in illa virtute cum conditione sufficienti ad spirandum. Et ideo potest de Patre et Filio tam simul quam sigillatim prædicari, quamvis de Patre et Filio simul nulla persona determinate, ut talis est, possit prædicari. Quod non obstat, quia *Spirator*, ut sic, vel *principium Spiritus sancti* neutram personam hoc modo significat, sed abstracte ex parte suppositi, id est, personam habentem talem virtutem seu spirationem. Nisi fortasse *Spirator* sumatur pro illo principio, quod includit non solum to-

tam virtutem, sed etiam omnem conditionem adæquate necessariam in principio Spiritus sancti, sic enim procederet quod D. Thomas dixit, supponere tunc pro Patre et Filio simul, propter ea, quæ in capite præcedenti dicta sunt.

7. *An Pater et Filius sint duo principia.* — Alia objectio fieri potest. Quia si Pater et Filius sunt unum principium propter unam virtutem, Pater erit duo principia, scilicet Filii et Spiritus sancti, propter duplicem virtutem et processionem. Aliqui respondent, non dici duo principia, ne distinctio realis significari videatur, secundum rationem vero dici posse, sicut sunt duæ virtutes. D. Thomas autem, 1 part., quæst. 36, art. 4, negat simpliciter, Patrem esse duo principia. Et idem absolute negant tam Latini quam Græci in Concilio Florentino, sessione ultima, et ita mihi sentiendum et loquendum videtur. Unde neganda est illatio, quia licet ad unitatem substantivi sufficiat unitas formæ, ad pluralitatem non sufficit pluralitas, nisi etiam multiplicentur supposita. Quia quoties numerantur concreta in plurali, etiam supposita numerantur, ut ex communi modo loquendi constat. Et ratio est, quia unio talium formarum in uno supposito sufficit ad unitatem, in communi denominatione sumpta a talibus formis, sicut est unus artifex, qui plures artes habet, de qua relatus supra, et in materia de Incarnatione dictum est.

8. *Objectioni occurritur.* — Dices, ergo saltem Pater, ut est principium Filii, et Filius, ut est principium Spiritus sancti, erunt duo principia, quia et sunt duo supposita, et per virtutes producendi formaliter diversas producunt, et ita ibi et suppositum, et forma multiplicantur, quod satis est ad pluralitatem substantivi. Consequens autem non admittit Anselmus, libro de Processione Spiritus sancti, cap. 10: *Nec tamen (ait) duo confitemur principia, unum Patrem ad Filium, alterum Patrem, et Filium ad Spiritum sanctum. Sicut non credimus alium Deum, de quo est Filius, et alium Deum Patrem, et Filium de quo est Spiritus sanctus, quamvis de eodem Deo, sive de eodem principio suo quisque modo sit.* Respondeo, illa non posse dici duo principia actu in re ipsa, tamen virtute esse duo, et ita ratione etiam posse considerari et distingui, ut duo. Probo simul hæc omnia ex illa regula, quod substantiva non multiplicantur, nisi multiplicatis suppositis et formis: supponoque *Principium* substantivum esse, ut est per se clarum. In præsentibus ergo licet in re multiplicentur supposita Patris et Filii, tamen vir-

tus generandi et spirandi in re non sunt plures, quia in re non distinguuntur actualiter, nec Filius ut spirator distinguitur in re a Patre, ut Pater est, quia est idem spirator cum illo, et spiratio non distinguitur in re a Paternitate, unde Pater ut Pater non distinguitur in re a Filio ut spiratore, quia non opponitur illi ut sic, et in divinis omnia sunt unum, ubi non obviat relationis oppositio. Ergo Pater et Filius in re non sunt duo principia etiam respectu distinctorum terminorum. Ex his vero eisdemque principiis constat esse duo virtute, et secundum rationem, nam ex parte suppositorum est major distinctio, quam necessaria sit ad hanc pluralitatem, et ex parte formæ vel virtutis est saltem pluralitas virtualis et rationis.

9. *Replica. — Responsio.* — Instabis, hoc satis esse, ut absolute dicantur duo principia. Nam, supposita distinctione suppositorum, in cæteris videtur esse eadem ratio de concretis, quæ est de abstractis: sed Paternitas et spiratio dicuntur simpliciter duæ relationes, quamvis in re solum virtute et per rationem distinguantur, ergo similiter concreta illarum relationum etiam substantive sumpta, multiplicabuntur simpliciter, saltem respectu distinctarum personarum, Patris et Filii. Respondeo, instantiam hanc solum esse de modo loquendi, de quo dicimus receptum esse illum modum loquendi in abstractis relationum, non vero in concretis, et ideo non esse simpliciter usurpandum sine declaratione. Addo præterea, nomen principii (sicut nomen causæ) uno modo non dicere de formali relationem secundum esse, sed virtutem agendi, seu principium quo producendi, et hoc esse absolutum in divinis personis quoad formale, et ideo licet connotet relationem, sequi conditionem termini absoluti, qui non multiplicatur simpliciter, nisi multiplicata in re forma absoluta. Et hic videtur usus illius vocis *Principium*, cum Patri et Filio attribuitur. Et ita Anselmus ex unitate formæ absolute probat unitatem principii. Quod si *Principium* sumatur, ut formaliter denominatur a relatione, fortasse in bono sensu possent dici duo principia sicut duo relata. Tamen propter ambiguitatem et periculum cavenda est talis locutio sine illo addito, quod sunt duo secundum rationem quoad relationem.

10. Atque hinc tandem intelligitur, supervacaneam esse quæstionem huc remissam, an principium dicatur univoce, de Patre et Filio in divinis. Quia ubi non est pluralitas sub communi termino, neque analogia, neque univocatio proprie locum habet, sed unitas, eo ta-

men modo, quo sunt plura secundum rationem constat, et de Persona, et Relatione dictum est univoce sunt principium, ut ex dictis satis supra.

FINIS LIBRI DECIMI DE TRINITATE.

INDEX CAPITUM LIBRI UNDECIMI DE TRINITATE.

CAP. I. <i>De nominibus Spiritus sancti, et amoris.</i>	CAP. IV. <i>An Spiritus sanctus sit Dominus.</i>
CAP. II. <i>Ex quarum rerum amore procedat Spiritus sanctus.</i>	CAP. V. <i>Cur Spiritus sanctus non sit Filius.</i>
CAP. III. <i>An Pater, et Filius diligant se Spiritu sancto.</i>	CAP. VI. <i>Cur Spiritus sanctus non sit Imago.</i>

LIBER UNDECIMUS.

DE TERTIA TRINITATIS PERSONA

QUÆ SPIRITUS SANCTUS NOMINATUR.

TRIA sunt nomina, quibus solet tertia persona Trinitatis in Scriptura significari, ejusque proprietates nobis declarari, scilicet, nomen *Spiritus sancti*, *Amoris* et *Doni*, sub quibus de illa tractavit D. Thomas, 1 part., quæst. 36, 37 et 38. Nam per nomen *Spiritus sancti* indicatur relatio ad suum principium, per nomen *amoris* modus processionis, per nomen *Doni*, quædam relatio ad creaturam. Quocirca de primo et secundo nomine pauca a nobis dicenda, supersunt, quia propria Spiritus sancti relatio simul cum relatione spirationis et cum his, quæ de spiratore diximus, fere explicata est, quia correlativa ut sic, sunt simul cogni-

tione et cum de relationibus divinis ageremus, terminum, fundamentum, et rationem fundandi hujus relationis declaravimus. De modo item processionis hujus personæ in primo libro aliquid attigimus. Tamen, quia hæc processio minus nota nobis est, ut D. Thomas, dicta quæst. 36, art. 4, notavit, curabimus hic amplius illam declarare. Utemurque duobus illis modis, quibus obscuriora Dei investigare solemus, scilicet, vel per connotationem aliquam, seu comparisonem ab alia, præcipue ad processionem Verbi, vel per negationes aliquas, quæ in Spiritu sancto etiam per comparisonem ad Filium considerari possunt. De-